

JEDNOSTKA SAMORZĄDU
WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

Poprawa organizacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej przy pomocy zabiegów urzędzeniowo-rolnych

mgr inż. Ewa Witkowska – Dyrektor WBGiTR w Gdańsku

**WOJEWÓDZKIE BIURO GEODEZJI
I TERENÓW ROLNYCH
W GDAŃSKU**

JEDNOSTKA SAMORZĄDU
WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

***województwa samorządowa jednostka organizacyjna
nieposiadająca osobowości prawnej,
działająca w formie jednostki budżetowej
finansowana z budżetu Województwa Pomorskiego
nadzór nad działalnością Biura sprawuje
Zarząd Województwa Pomorskiego***

Rys Historyczny

Wojewódzkie Biuro Geodezji i Terenów Rolnych prowadzi swoją działalność - w różnych formach organizacyjnych pod różnymi nazwami i w różnych formach podległości - już 70 lat. W pracy swojej ukierunkowane były zawsze na potrzeby dwóch najważniejszych kontrahentów:

1. Społeczności wiejskich w zakresie geodezyjnej obsługi gospodarki ziemią oraz procesów inwestycyjnych na wsi.
2. Państwa - przy realizacji zadań wynikających z aktualnie obowiązującej „polityki rolnej”.

Do najbardziej znaczących zaliczyć należy:

- I. a) reformę rolną;
b) tworzenie, a następnie rozwiązywanie rolniczych spółdzielni produkcyjnych;
c) powszechną gleboznawczą klasyfikację gruntów;
d) założenie i prowadzenie ewidencji gruntów;
e) scalenia i wymiany gruntów w celu zagospodarowania PFZ oraz uciążliwej szachownicy;
f) porządkowanie stanu prawnego nieruchomości rolnych (akty własności ziemi).
- II. a) komunalizacja mienia Skarbu Państwa;
b) przygotowanie dokumentacji geodezyjno-prawnej niezbędnej do przejęcia gruntów rolnych Skarbu Państwa;
c) opracowanie części opisowej ewidencji gruntów w systemie informatycznym.

Rys Historyczny

- WBGiTR w Gdańsku działało do 31.12.1998 r. na podstawie zarządzenia nr 159/91 Wojewody Gdańskiego z dnia 31 grudnia 1991 roku w sprawie utworzenia WBGiTR w Gdańsku w formie zakładu budżetowego częściowo dotowanego z budżetu państwa.
- Od dnia 01.01.1999 roku WBGiTR w Gdańsku stało się **jednostką samorządową podlegającą Samorządowi Województwa Pomorskiego**, na podstawie art. 25 ust.1 pkt 3 ustawy z dnia 13 października 1998 roku – Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną, działającą w formie zakładu budżetowego.
- W roku 2006 Sejmik Województwa Pomorskiego podjął decyzję o zmianie formy organizacyjno-prawnej Biura z zakładu budżetowego na jednostkę budżetową. Przekształcenia zakładu budżetowego w inną formę organizacyjno-prawną wymaga, zgodnie z przepisami o finansach publicznych, jego likwidacji. Proces likwidacji WBGiTR w Gdańsku rozpoczął się z dniem 01.01.2007 r i zakończył z dniem 31.12.2007 r.
-

Biuro jako jednostka budżetowa od dnia 01.01.2008 r. działa na podstawie m.in. przepisów:

- 1. ustawy z 13.10.1998 r. - Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną;**
- 2. ustawy z 5.06.1998 r. - o samorządzie województwa;**
- 3. ustawy z 30.06.2005 r. – o finansach publicznych;**
- 4. Statutu WBGiTR w Gdańsku.**

Prawne umocowania

Samorząd Województwa Pomorskiego

z dniem 1 stycznia 1999 roku wykonuje prace scaleniowo-wymienne, o których mowa w ustawie o scalaniu i wymianie gruntów, przy pomocy jednostki organizacyjnej przekazanej mu na podstawie art. 25 ust. 1 pkt. 3 ustawy z dnia 13 października 1998 r. – Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną.

PODSTAWA art. 3 ust. 4
ustawy z dnia 26 marca 1982 r.
o scalaniu i wymianie gruntów

Prawne umocowania

Zarząd Województwa

wykonuje zadania województwa
przy pomocy urzędu marszałkowskiego
i wojewódzkich samorządowych jednostek
organizacyjnych lub wojewódzkich osób prawnych.

PODSTAWA art. 45 ust. 1.

ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r.
o samorządzie województwa

Prawne umocowania

Samorząd Województwa Pomorskiego jest ustawowo odpowiedzialny za:

1. modernizację obszarów wiejskich -

definicja - **modernizacja obszarów wiejskich** - prace związane z przebudową struktury agrarnej tzw. prace urządzeniowo-rolne.

definicja - **obszar wiejski** –terytorium pozostające poza granicami administracyjnymi miast.

(zgodnie z art. 14 ust. 1 pkt 6 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa) – **samorząd województwa wykonuje zadanie o charakterze wojewódzkim w szczególności w zakresie (...) modernizacji terenów wiejskich.**

Prawne umocowania

Samorząd Województwa Pomorskiego jest ustawowo odpowiedzialny za:

2. programowanie i koordynację prac urządzeniowo-rolnych

definicja - prace urządzeniowo-rolne zabiegi techniczne i organizacyjne w ramach urzędzeń rolnych obejmujące scalenia i wymianę gruntów, budowę i modernizację dróg dojazdowych do gruntów rolnych oraz innych urzędzeń infrastruktury technicznej, rekultywację, użyźnianie użytków rolnych, zapobieganie zjawiskom erozji gleb.

definicja - urządzenia rolne – system planowanych zabiegów przestrzennych (technicznych i organizacyjnych) mające na celu dostosowanie struktury przestrzennej do potrzeb racjonalnej organizacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej.

(zgodnie z art. 7c pkt 4 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. Prawo geodezyjne i kartograficzne) -
zadanie z zakresu administracji rządowej przypisane marszałkowi województwa.

Prawne umocowania

Samorząd Województwa Pomorskiego jest ustawowo odpowiedzialny za:

3. koordynację i wykonanie prac scaleniowo-wymiennych

definicja - **scalanie gruntów** – postępowanie prowadzone się celem stworzenia korzystniejszych warunków gospodarowania w rolnictwie i leśnictwie poprzez poprawę struktury obszarowej gospodarstw rolnych, lasów i gruntów leśnych, racjonalne ukształtowanie rozłogów gruntów, dostosowanie granic nieruchomości do systemu urządzeń melioracji wodnych, dróg oraz rzeźby terenu.

definicja - **wymiana gruntów** – zabieg urządzeniowo-rolny mający na celu racjonalne ukształtowanie gruntów należących do jednostek gospodarki uspołecznionej drogą zmiany położenia tych jednostek i gruntów pojedynczych gospodarstw indywidualnych przy zachowaniu zasady racjonalnego usytuowania bez naruszenia granic gruntów innych rolników. (zgodnie z art. 3 ust. 4 ustawy z dnia 26 marca 1982 r. o scalaniu i wymianie gruntów)

prace scaleniowo-wymienne koordynuje i wykonuje samorząd przy pomocy przekazanych mu jednostek organizacyjnych zgodnie z odrębną ustawą.

Zadania podstawowe WBGiTR w Gdańsku

1. **Prace scaleniowo-wymienne** przypisane ustawą o scalaniu i wymianie gruntów.
2. Zadania z zakresu geodezji i kartografii przypisane marszałkowi ustawą Prawo geodezyjne i kartograficzne.
3. Prace geodezyjne i kartograficzne określone ustawami i aktami prawnymi służące realizacji zadań o charakterze wojewódzkim w tym dla zadań leżących w zakresie wszystkich wojewódzkich jednostek organizacyjnych ZDW w Gdańsku i ZMiUW WP w Gdańsku.
4. Prace geodezyjne i kartograficzne wynikające z zawartych porozumień z administracją rządową i jednostkami samorządu terytorialnego;
5. Inne czynności zlecone odrębnymi decyzjami przez Zarząd Województwa Pomorskiego.
6. Zadania przypisane marszałkowi ustawą o ochronie gruntów rolnych i leśnych

Prace geodezyjno-urzędniowo-rolne

W latach 2004-2005 Departament Geodezji i Gospodarki Nieruchomościami Urzędu Marszałkowskiego wspólnie z samorządową jednostką organizacyjną Wojewódzkim Biurem Geodezji i Terenów Rolnych w Gdańsku dokonał rozpoznania w sprawie potrzeb prac geodezyjno-urzędniowych na terenie gmin i powiatów województwa pomorskiego.

Zestawienia powyższych wniosków dokonano w opracowaniu ***Programowanie i koordynacja prac urzędniowo-rolnych.***

Opracowanie zobrazowało potrzebę wykonania prac urzędniowo-rolnych wg [wniosków złożonych przez jednostki samorządowe \(gminy, starostwa\)](#), w tym potrzebę wykonania scaleń lub wymiany gruntów na terenie województwa pomorskiego.

ZESTAWIENIE POTRZEB SCALENIOWYCH WOJ. POMORSKIEGO NA PODSTAWIE DEKLARACJI GMIN I POWIATÓW

L.p.	Powiat	Gmina	Obręb	Przewidywany areal (w ha)
1	bytowski	Miastko	Pasieka	ca 150 ha
2	chojnicki	Konarzyny		ca 70 ha
3	człuchowski	Przechlewo	Rudniki	374 ha
4			Garbek	346 ha
5			Przechlewo	2097 ha
6		Debrzno	Słupia	1431 ha
7			Stare Gronowo	2507 ha
8			Cierznie	1513 ha
9	pucki	m. Jastarnia		10 ha
10		Krokowa	Lubkowo	50 ha
11	kartuski	Przodkowo	30% pow. gminy	2500 ha
12		Sierakowice	25% pow. gminy	4550 ha
13		Chmielno		400 ha

ZESTAWIENIE POTRZEB SCALENIOWYCH WOJ. POMORSKIEGO NA PODSTAWIE DEKLARACJI GMIN I POWIATÓW

L.p.	Powiat	Gmina	Obręb	Przewidywany areal (w ha)
14	kwidzyński	Ryjewo	Rudniki	643 ha
15			Mątownskie Pastwiska	590 ha
16			Jarzębina	848 ha
17	słupski	Dębica Kaszuńska	30% pow. gminy	9000 ha
18	sztumski	Dzierżgoń		1200 ha

Potrzeby prac scaleniowych w Polsce wg gmin

(opracowanie Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa
- Państwowego Instytutu Badawczego w Puławach)

l.p.	Powiat	Gmina	Opracowanie pn.” Kompleksowe scalanie gruntów rolnych i leśnych oraz jego wpływ na środowisko” przez IUNG-PIB Puławy 2006r	
			Od 20-50% obszar gminy	> 50% obszaru gminy
1	Bytowski	Borzytuchom	Wskazane	
2	Bytowski	Miastko		
3	Chojnicki	Konarzyny		
4	Człuchowski	Koczała		Wskazane
5	Człuchowski	Rzeczenica		Wskazane
6	Człuchowski	Czarne		Wskazane
7	Człuchowski	Przechlewo		
8	Człuchowski	Przechlewo		
9	Człuchowski	Przechlewo		
10	Człuchowski	Debrzno		
11	Gdański	Cedry Wielkie	Wskazane	

Potrzeby prac scaleniowych w Polsce wg gmin

(opracowanie Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa
- Państwowego Instytutu Badawczego w Puławach)

l.p.	Powiat	Gmina	Opracowanie pn.” Kompleksowe scalanie gruntów rolnych i leśnych oraz jego wpływ na środowisko” przez IUNG-PIB Puławy 2006r	
			Od 20-50% obszar gminy	> 50% obszaru gminy
12	Pucki	Puck	Wskazane	
13	Pucki	m.Jastarnia		
14	Pucki	Krokowa		
15	Kartuski	Przodkowo		
16	Kartuski	Sierakowice		
17	Kartuski	Chmielno		
18	Kwidyński	Ryjewo		
19	Kwidyński	Ryjewo		
20	Malborski	Stare Pole	Wskazane	
21	Słupski	Główczyce	Wskazane	
22	Słupski	Smółdzino	Wskazane	
23	Słupski	Dębница Kaszubska	Wskazane	
24	Sztumski	Dzierzgoń		

Zapotrzebowanie na scalenia i wymianę gruntów w województwie pomorskim na podstawie przeprowadzonych opracowań i analiz potrzeb scaleniowych wykonanych w latach 2004-2010 przez W B G i T R w G d a ń s k u

lp.	powiat	gmina	obręb	ca łoś ć h a objętych potrzebą postępowania scaleniowego i wymennego
1	bytownski	M i a s t k o	P a s i e k a	5 0 0
2	chojnicki	B o r z y t u c h o m	różne	2 3 0 0
3	człuchowski	K o n a r z y n y	różne	2 1 0 0
		D e b r z n o	C i e r z n i e , S ł u p i a , S t a r e G r o n o w o	3 6 0 0
		P r z e c h l e w o	P r z e c h l e w o , G a r b e k , R u d n i k i	3 0 0 0
		P r u s z c z G d a ń s k i	K r ę p i e c , M o k r y D w ó r	6 5 0
4	gdański - ziemski	P r z y w i d z	S u c h a H u t a , O l s z a n k a , C z ę s t o c i n , S t a r a H u t a , T r z e p o w o	2 0 0 0
		C e d r y W i e l k i e	różne	3 0 0 0
5	kartuski	S i e r a k o w i c e	S m o l n i k i , B o r o w y L a s , S i e r a k o w s k a H u t a , G o w i d l i n o	2 7 0 0
		P r z o d k o w o	B a r w i k , P o m i e c z y n o , R ą b , S z a r ą t a	3 0 0 0
6	kościerski	C h m i e l n o	c z ę ś ć	1 5 0 0
7	kwidzyński	R y j e w o	B a r c i c e	6 0 0
8	lęborski			brak danych
9	malborski	S t a r e P o l e	K ł a w k i , Z ą b r o w o , Z ł o t o w o	1 8 0 0
		S t a r e P o l e	K l e c i e , S z l a g n o w o	6 5 0
10	nowodworski	O s t a s z e w o	O s t a s z e w o , P a l c z e w o , N o w a K o ś c i e l n i c a	2 6 5 0
11	pucki	J a s t a r n i a	m . J a s t a r n i a	1 0 0
		K r o k o w a	L u b k o w o	5 0
		różne		3 6 5 0
12	słupski	D ę b n i c a K a s z u b s k a	różne	3 0 0 0
		K o b y l n i c a	różne	2 6 0 0
		G ł ó w c z y c e	różne	3 8 0 0
		S m o ł d z i n o	różne	2 2 5 0
13	starogardzki			brak danych
14	sztumski	D z i e r z g o ń	S t a r y D z i e r z g o ń	1 2 0 0
15	tczewski			brak danych
16	wejherowski	S z e m u d	różne	4 0 0 0
			r a z e m	5 0 7 0 0
			w z a o k r ą g l e n i u	5 1 0 0 0

Prace geodezyjno-urzędzeniowo-rolne definicje / pojęcia

„**Urządzenia rolne**” nie posiadają w Polsce jednoznacznej definicji. Według Polskiej normy Gospodarka ziemią w rolnictwie „urządzanie terenów rolnych” (urządzanie obszarów wiejskich) **to zespół planowanych zabiegów** (technicznych i organizacyjnych) uwzględniający uwarunkowania przyrodnicze, ekonomiczne, prawne i społeczne, **mające na celu dostosowanie struktury przestrzennej danego obszaru do potrzeb racjonalnej organizacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej** [Polska Norma 1997].

”
W Polsce jednoznacznie zdefiniowane **jest scalanie** (wcześniej komasacja) gruntów, które jest centralnym i podstawowym zabiegiem urzędzeniowym będąc jednym z elementów urządzeń rolnych.

Prace geodezyjno-urzędzeniowo-rolne definicje / pojęcia

• **Prace urządzeniowo-rolne** to **zabiegi** techniczne i organizacyjne obejmujące, między innymi: scalenia gruntów, modernizację i budowę sieci dróg dojazdowych do gruntów rolnych oraz modernizację i budowę innych urządzeń infrastruktury technicznej, rekultywację i użytkowanie użytków rolnych, zapobieganie zjawiskom erozji gleb

POLSKA NORMA PN-R-04151

• Za **prace urządzeniowo-rolne** uznaje się system planowanych **zabiegów** technicznych i organizacyjnych, uwzględniających uwarunkowania przyrodnicze, ekonomiczne i społeczne, które mają na celu dostosowanie struktury przestrzennej obszaru do potrzeb racjonalnej organizacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej, przy czym za **rolniczą przestrzeń produkcyjną** uznaje się część terenów wiejskich, bezpośrednio związaną z procesem produkcji rolniczej.

Prace geodezyjno-urzędzeniowo-rolne definicje / pojęcia

Programowanie prac urzędzeniowo-rolnych jest to określenie i wskazanie rodzaju i zakresu niezbędnych zabiegów urzędzeniowo-rolnych, ustalenie kolejności wykonywania zabiegów urzędzeniowo-rolnych, jako niezbędnych działań wpływających na zrównoważony rozwój obszarów wiejskich poprzez zorganizowanie przestrzeni, w sposób umożliwiający jak najlepsze jej wykorzystanie dla potrzeb rolnictwa, poprawę struktury obszarowej gospodarstw, stworzenie podstaw dla rozwoju wsi i gospodarstw rolnych, poprawy warunków życia i pracy ludności oraz ochrony i kształtowania środowiska przyrodniczego.

Program prac urzędzeniowo - rolnych jest pomocny w planowaniu i określeniu priorytetowości wykonywania zabiegów / prac urzędzeniowo-rolnych takich jak:

- scalenia i wymiany gruntów,
- transformacje użytków,
- regulacje stosunków wodnych,
- budowa i przebudowa dróg transportu rolnego,
- zalesienia gruntów.

Prace urządzeniowo-rolne - cele

Główne cele, którym **służą prace urządzeniowo-rolne** są:

Cel 1 - kształtowanie struktury obszarowej gospodarstw rolnych, która uwzględnia szereg prac związanych bezpośrednio ze scaleniem gruntów, w tym:

- likwidację szachownicy gruntów i poprawę kształtu rozłogów gospodarstw rolnych,
- dokonanie zmian w wielkości posiadania i użytkowania ziemi,
- dostosowanie rozłogów gruntów do przebiegu obiektów liniowych o znaczeniu ponadgminnym oraz do zabiegów przeciwoerozyjnych.

Prace urządzeniowo-rolne - cele

Cel 2 – ochrona środowiska i krajobrazu:

- dostosowanie struktury użytkowania ziemi do warunków naturalnych,
- rekreacyjne zagospodarowanie terenów rolnych,
- wyznaczenie obszarów chronionego krajobrazu.

Cel 3 - podniesienie produktywności gleb:

- przeprowadzenie zabiegów przeciwoerozyjnych,
- poprawa stosunków rolnych zabiegami melioracyjnymi,
- rekultywacja gruntów zdegradowanych i zdewastowanych.

Prace urządzeniowo-rolne - cele

Cel 4 – infrastruktura techniczna ze szczegółowymi uwzględnieniem budowy, modernizacji, korekty układu dróg transportu rolnego:

- analiza stanu dróg transportu rolnego oraz nasycenia obszaru infrastrukturą drogową,
- budowa lub modernizacja dróg.

Cel 5 - odnowa wsi:

- uporządkowanie gruntów,
- renowacja budynków, pomników.

Scalanie gruntów- definicja

Do głównych **prac (zabiegów) urządzeniowo-rolnych** zaliczyć należy:

✓ Scalanie i wymiana gruntów;

- ✓ Wyznaczenie i budowa racjonalnej sieci urządzeń infrastruktury technicznej, w tym dróg dojazdowych do gruntów rolnych;
- ✓ Zabiegi melioracyjne i budowę zbiorników małej retencji;
- ✓ Rekultywację gruntów rolnych;
- ✓ Zmianę sposobu użytkowania gruntów;
- ✓ Zalesianie gruntów rolnych.

Scalanie gruntów- definicja

Zgodnie z zapisem ustawy o scalaniu i wymianie gruntów oraz terminologią **scalenie gruntów** to zespół działań projektowych i technicznych, których celem jest tworzenie korzystniejszych warunków gospodarowania w rolnictwie poprzez poprawę struktury obszarowej gospodarstw rolnych, racjonalne kształtowanie rozłogów gruntów, dostosowanie granic nieruchomości do systemu urządzeń melioracji wodnych, dróg oraz rzeźby terenu [Polska Norma 1997].

Scalania gruntów są więc po dziś dzień instrumentem służącym zgodnie z literą prawa głównie poprawie struktury obszarowej gospodarstw.

Źródło opracowanie pt. ZPROW jako ważne zadanie administracji regionalnej odpowiedzialnej za urządzenia rolne w Polsce

Zarys historii urządzeń rolnych (scaleń) w Polsce

Prace scaleniowe w Polsce prowadzono już podczas zaborów. Odzyskanie w 1918 roku przez Polskę niepodległości związane było z integracją obszarów wiejskich o różnym stopniu rozwoju gospodarczego.

Działania Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych, Sejmu Ustawodawczego (1919-1922) oraz Sejmu I kadencji (1922-1927) na rzecz rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich były niemal natychmiastowe.

Postawiono przede wszystkim na politykę strukturalną, czego efektem było przyjęcie na podstawie *Uchwały Sejmu Ustawodawczego o reformie rolnej* [Uchwała 1919] podstawowych aktów prawnych, w tym m.in. *Ustawy o wykonaniu reformy rolnej* [Ustawa 1920], *Ustawy o popieraniu publicznych przedsiębiorstw meljoracyjnych* [Ustawa 1921] oraz *Ustawy o scalaniu gruntów* [Ustawa 1923].

Zarys historii urządzeń rolnych (scaleń) w Polsce

W okresie międzywojennym scalenia użytków rolnych i leśnych objęły bardzo dużą powierzchnię – ponad **5,4 mln ha, średnio po ok. 300 tys. ha rocznie**. Ówczesne postępowanie scaleniowe w Polsce metodycznie i organizacyjnie odpowiadało w pełni standardom europejskimi i **były ściśle skoordynowane z pracami melioracyjnymi i z planowaniem przestrzennym**.

Po II wojnie światowej zmieniła się optyka patrzenia na te prace. Uchwalona w 1968 roku przez Sejm *Ustawa o scalaniu i wymianie gruntów* [Ustawa 1968] oraz obowiązująca *Ustawa o scalaniu i wymianie gruntów* [Ustawa 1982] miały na celu jedynie **tworzenie korzystniejszych warunków gospodarowania w rolnictwie dla intensyfikacji i wzrostu produkcji**. Ustawa z 1982 roku, po wielu większych lub mniejszych zmianach obowiązuje do dziś.

Zarys historii urządzeń rolnych (scaleń) w Polsce

W okresie powojennym scalenia były dość często wykorzystywane do tworzenia korzystnych warunków gospodarowania sektorowi spółdzielczemu i państwowemu.

Tempo prac scaleniowo-wymiennych w okresie powojennym, które wyniosło średnio 300 tys. ha rocznie, ale tylko do 1982 roku, tj. do początku okresu obowiązywania *Ustawy o scalaniu i wymiany gruntów*.

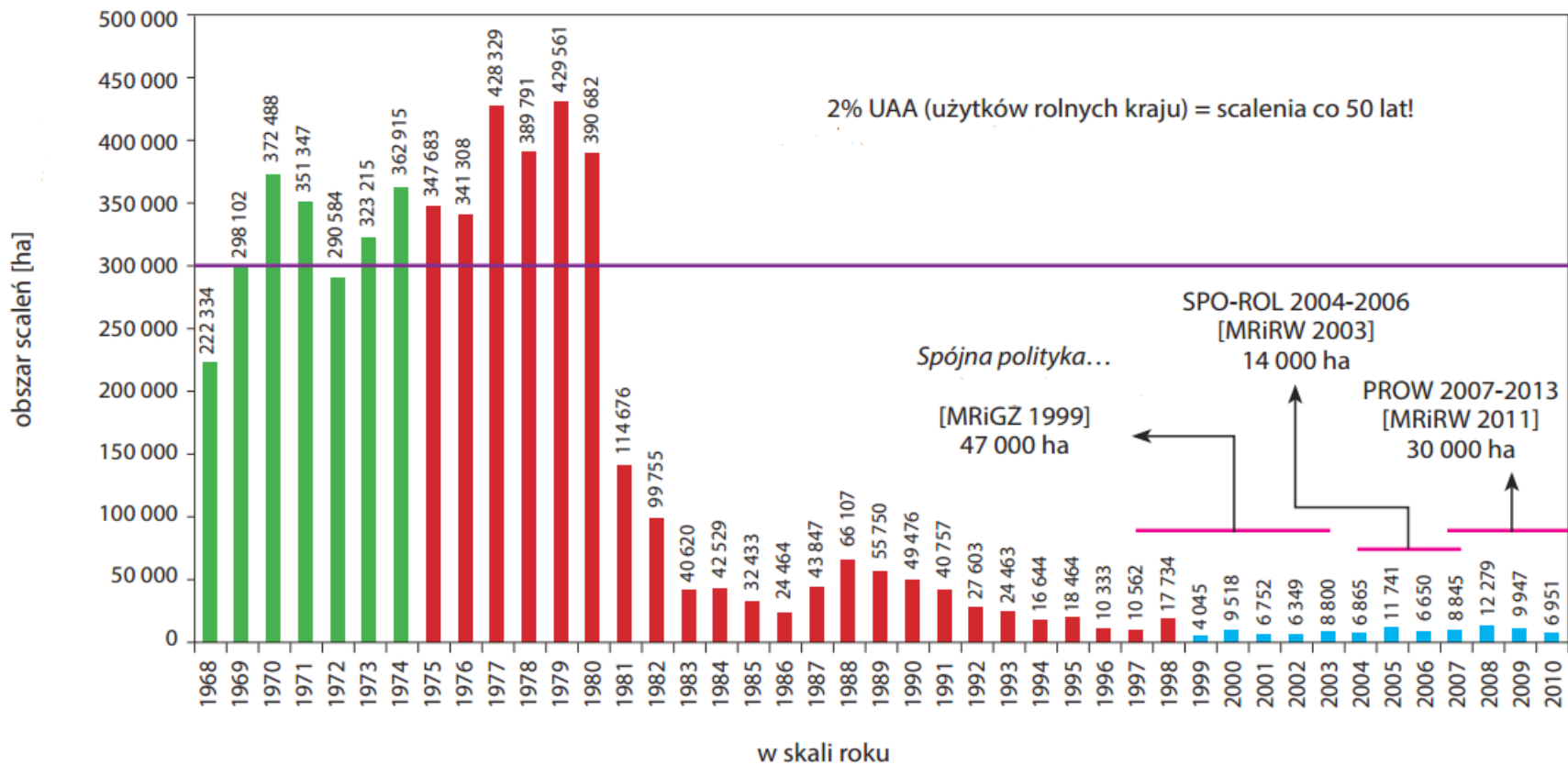
Prace scaleniowo wymienne do początku lat 80-tych prowadzono w dużym tempie (po ok. 300-400 tys. ha rocznie).

Od 1982 roku tempo tych prac systematycznie spadało:

- do 30-50 tys. rocznie w latach 1982-1995 i
- 10-15 tys. ha rocznie po 1995 roku.

Po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej tempo prac scaleniowych nie uległo zmianie, i nie przekracza ono 15 tys. ha rocznie.

Źródło opracowanie pt. ZPROW jako ważne zadanie administracji regionalnej odpowiedzialnej za urządzenia rolne

Rys. 1 Obszar scalenia i wymiany gruntów w latach 1968-2010 – wykonano 5.413.348 ha

[źródło: dane MRiRW z 2011 r.]

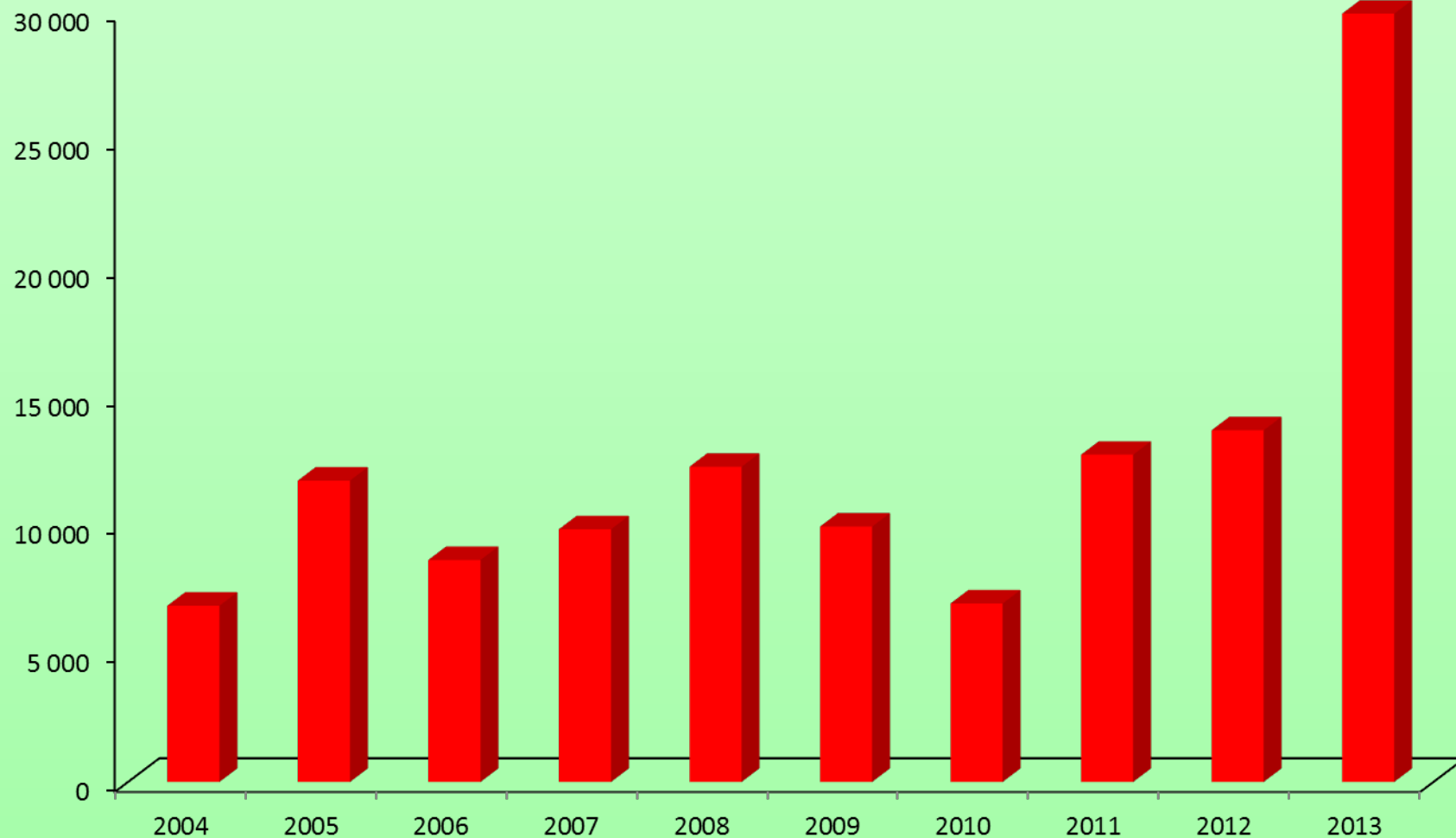
Zarys historii urządzeń rolnych (scaleń) w Polsce

Do czasu wstąpienia Polski do Unii Europejskiej scalenia realizowane w Polsce prowadziły tylko do **poprawy rozłogu gruntów – potocznie zwanej komasacją gruntów**.

Mniej więcej od 2005 roku (okres spóźnionego obowiązywania SPO-ROL 2004-2006 scalenia gruntów **zaczęły być prowadzone w nieco szerszym zakresie, które w ramach zagospodarowania poscaleniowego uwzględniały inwestycje, ale jedynie w zakresie niezbędnym do objęcia w posiadanie przez uczestników scalenia** wydzielonych im w ramach postępowania gruntów:

- urządzenie (głównie utwardzenie) dróg transportu rolnego,
- porządkowanie terenu celem umożliwienia objęcia w posiadanie nowo wydzielonych działek,
- korektę przebiegu rowów melioracyjnych, urządzenie przepustów i innych tym podobnych zadań.

Realizacja prac scaleniowych od momentu akcesji Polski do UE

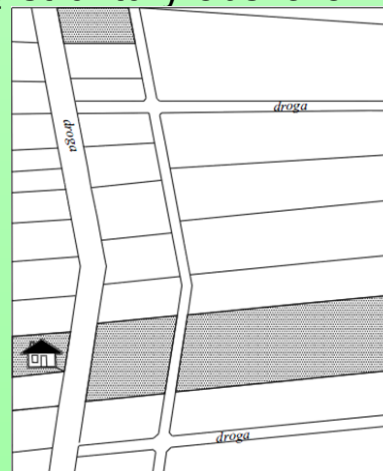
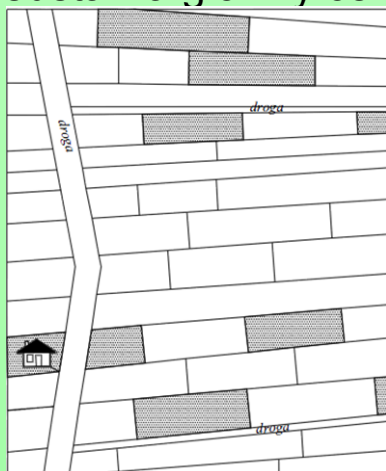
Prace scaleniowe

Jednym z **podstawowych prac (zabiegów) urządzeniowo-rolnych** jest **SCALANIE GRUNTÓW**.

Wg tradycyjnej definicji scalanie to **tworzenie korzystniejszych warunków gospodarowania w rolnictwie i leśnictwie** poprzez:

- poprawę struktury obszarowej gospodarstw rolnych, lasów i gruntów leśnych,
- racjonalne ukształtowanie rozłogów gruntów,
- dostosowanie granic nieruchomości do systemu urządzeń melioracji wodnych, dróg oraz rzeźby terenu.

Definicja ta przedstawia główny cel scalenia – poprawę struktury obszarowej gospodarstw, tzw. **komasację**.

Prace scaleniowe

O konieczności wykonania scalania gruntów decydują szczegółowe analizy parametrów świadczących o zapotrzebowaniu na scalenia, które przeprowadzane są podczas opracowywania Planów urządzeniowo-rolnych gmin lub w przypadku ich braku analizy założeń do wykonania projektu scalenia.

Kompleksowe scalenia gruntów traktowane są obecnie zgodnie z ustawą jako działania ściśle powiązane z wykonaniem zagospodarowania poscaleniowego.

Prowadzenie prac scaleniowych zagospodarowania poscaleniowego reguluje ustawa z dnia 26 marca 1982 r. o scalaniu i wymianie gruntów (Dz.U. z 2014 r. poz. 700 z późn.zm).

Postępowanie scaleniowe oraz zagospodarowanie poscaleniowe przeprowadza i wykonuje starosta jako zadanie z zakresu administracji rządowej.

Prace scaleniowo-wymienne koordynuje i wykonuje Wojewódzkie Biuro Geodezji i Terenów.

Prace scaleniowe województwo pomorskie

Od 2004 do 2015 roku
opracowaliśmy

9

projektów scaleniowych

Łączna powierzchnia obszarów objętych scaleniami
to **4 089 hektarów**.

Dzisiejsze **POTRZEBY** prac scaleniowych
określone na podstawie dotychczasowych zgłoszeń
to kolejne **4 tys. ha**.

Finansowanie scaleń

Scalanie gruntów rolnych w ramach UE:

- Sektorowego programu operacyjnego „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006” Priorytet 2 „Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich” Działanie 2.2. „Scalanie gruntów” – zakończony w czerwcu 2008 r.;
- Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, działanie 125: „Poprawianie i rozwijanie infrastruktury związanej z rozwojem i dostosowywaniem rolnictwa i leśnictwa”, Schemat I – Scalanie gruntów – zakończony w sierpniu 2015 r.;
- Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, działanie 4 „Inwestycje w środki trwałe” w ramach poddziałania 3 „Wsparcie na inwestycje związane z rozwojem, modernizacją i dostosowywaniem rolnictwa i leśnictwa” operacja typu „Scalanie gruntów” – **obecnie realizowany.**

Finansowanie scaleń

Scalenia infrastrukturalne :

- w przypadku budowy autostrad, na mocy ustawy z dnia 26 marca 1982 r. o scaleniu i wymianie gruntów przez Generalną Dyрекcję Dróg Krajowych i Autostrad;
- w przypadku innych dróg publicznych z budżetu jednostek samorządu.

Scalanie w ramach PROW 2014-2020

- Dzisiejsze scalenia gruntów to „**Wsparcie na inwestycje w infrastrukturę związane z rozwojem, modernizacją i dostosowywaniem rolnictwa i leśnictwa**”.
- Nazwa poddziałania PROW 2014-2020 odzwierciedla istotę i obecny kierunek scaleń, czyli **modernizację infrastruktury rolniczej**.
- Podkreśla się tu **KOMPLEKSOWOŚĆ** prac urządzeniowo-rolnych i dopisuje zagospodarowanie poscaleniowe.

Scalanie gruntów staje się narzędziem, które umożliwia dojście do szeroko pojętych celów rozwojowych obszarów wiejskich

Korzyści z przeprowadzonych prac scaleniowych

Postępowanie scaleniowe na terenie województwa pomorskiego w przypadku opracowywanych obrębów to nie klasyczne scalenie gruntów polegające na likwidacji tzw. szachownicy, lecz wszystkie działania zmierzające do optymalnego wykorzystania przestrzeni rolniczej do celów produkcji rolnej, poprzez m.in. :

- 1) Pomiar obrębu i wznowienie granic działek ewidencyjnych co pozwoli uzyskać ścisłą powierzchnię do 0,0001 ha;
- 2) Aktualizacja gleboznawczej klasyfikacji gruntów;
- 3) Zmniejszenie liczby działek w indywidualnych gospodarstwach rolnych;
- 4) Nadanie granicom działek ewidencyjnych regularnych kształtów;
- 5) Powiększenie gospodarstw o grunty prywatne i ANR;
- 6) Zapewnienie dojazdu do każdej działki;
- 7) Wybudowanie przepustów umożliwiających zjazd z drogi na działki;

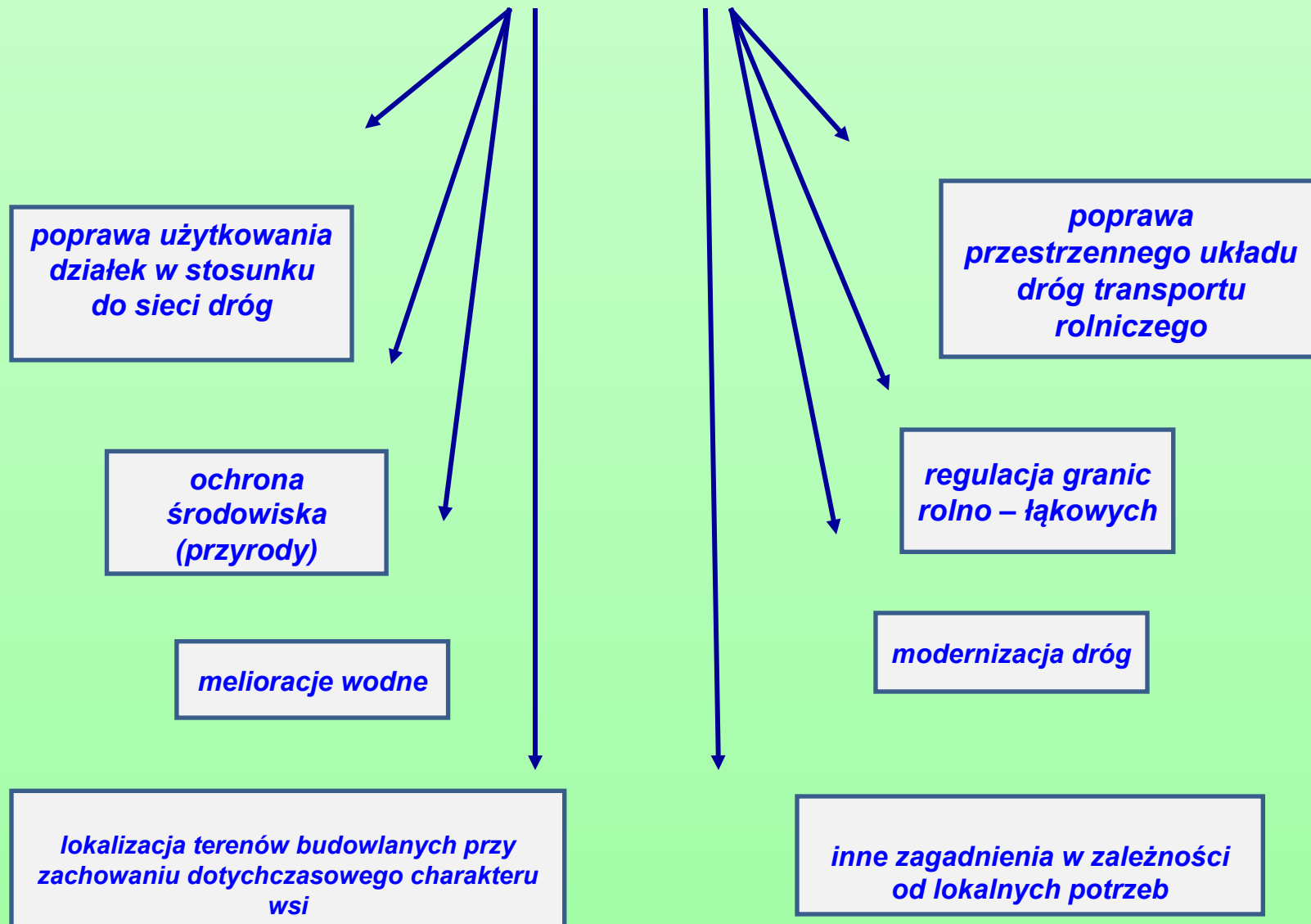
Korzyści z przeprowadzonych prac scaleniowych

- 8) Wydzielenie terenów na cele użyteczności publicznej;
- 9) Dostosowanie granic działek do cieków wodnych oraz korekta przebiegu cieków wodnych umożliwiającą usprawnienie prac polowych;
- 10) Korekta przebiegu rowów wraz z poprawą ich parametrów;
- 11) Likwidacja zbędnych dróg transportu rolnego;
- 12) Wytyczenie granic prawnych dróg, sprawdzenie ich szerokości uwzględniając niezbędną szerokość do właściwego transportu maszyn rolniczych;
- 13) Rekultywacja gruntów, odkrzaczenie i usunięcie drzew, jeśli jest to konieczne do prawidłowego zagospodarowania pola;
- 14) Zniesienie współwłasności;
- 15) Uporządkowanie stanów prawnych wraz z zapisami w Księgach Wieczystych;
- 16) Aktualna numeryczna mapa ewidencyjna.

Podsumowanie scaleń

- ✓ Wykonane projekty scaleń gruntów modernizują wieś i otwierają drogę do przyszłego szybkiego jej **rozwoju.**
- ✓ Scalenia gruntów **podnoszą wydajność** gospodarstw rolnych, a co za tym idzie ich **dochodowość.**
- ✓ Dzięki elementom scalenia, jakim są: znoszenie współwłasności, powiększenie powierzchni działek, zapewnienie każdej działce dojazdu, poprawienie rozłogu gruntów (rozmieszczenia gruntów w stosunku do zabudowań), uporządkowanie ewidencji gruntów, poprawienie jakości dróg i istniejącej melioracji szczegółowych – **wzrasta wartość rynkowa gospodarstw.**

Prace scaleniowe należy rozszerzać każdorazowo o zagospodarowanie poscaleniowe mając na uwadze następujące grupy zagadnień

Scalenie gruntów a efektywne unowocześnianie polskiego rolnictwa i szerokiego rozwoju wsi

Objęcie polskiego rolnictwa oraz obszarów wiejskich mechanizmami Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej, w tym wspieranie rozwoju obszarów wiejskich środkami unijnymi, spowodowało większe zainteresowanie samorządów lokalnych i rolników pracami scaleniowymi, które zgodnie z literą prawa mają na celu w Polsce głównie poprawę warunków przestrzennych funkcjonowania gospodarstw rolnych.

Natomiast europejski model prowadzenia tego rodzaju prac zakłada, obok tego celu przede wszystkim realizację na obszarze scalenia szeregu inwestycji, mających na celu zintegrowany rozwój obszarów wiejskich.

Scalenie gruntów a efektywne unowocześnianie polskiego rolnictwa i szerokiego rozwoju wsi

Z badań [Woch i in. 2011, Wesołowski 2011] wynika, że w obecnych warunkach społeczno-gospodarczych same scalenia gruntów nie spełniają potrzeb rolników oraz mieszkańców wsi, którzy oczekują **realizacji inwestycji w zakresie utwardzania dróg, melioracji wodnych i przeciwoerozyjnych, regulacji granicy rolno-łąkowo-leśnej, odnowy wsi i innych przedsięwzięć wynikających z lokalnych potrzeb.**

Wieloletnie doświadczenia krajów tzw. „starej” Unii Europejskiej pozwalają stwierdzić, że najlepszym rozwiązaniem dla rozwoju obszarów wiejskich **jest zintegrowana realizacja niezbędnych zadań dla ich rozwoju, łącząca zadania z zakresu scalania gruntów, odnowy wsi oraz gospodarowania rolniczymi zasobami wodnymi.**

Scalenie gruntów a efektywne unowocześnianie polskiego rolnictwa i szerokiego rozwoju wsi

W krajach tych realizowane są szerokie postępowania urządzeniowo-rolne.

W Polsce każde zadanie wykonywane jest oddzielnie, co znacząco ogranicza rolnikom i pozostałym mieszkańcom obszarów wiejskich uzyskanie skumulowanego efektu społeczno-gospodarczego.

Realizacja samych tylko scaleń nie prowadzi do efektywnego unowocześniania polskiego rolnictwa ani szerokiego rozwoju wsi.

W obecnych czasach postępowania urządzeniowo-rolne w Polsce służyć winny:

1. odczuwalnej poprawie struktur agrarnych;
2. rozwiązywaniu konfliktów w użytkowaniu gruntów;
3. minimalizacji utraty gruntów na cele nierolnicze;
4. perspektywicznemu rozwojowi regionalnemu i lokalnemu oraz odnowie wsi;

Scalenie gruntów a efektywne unowocześnianie polskiego rolnictwa i szerokiego rozwoju wsi

5. wdrażaniu celów z zakresu ochrony przyrody i krajobrazu oraz gospodarki wodnej;
6. poprawie infrastruktury obszarów wiejskich;
7. polepszeniu wartości i tym samym uatrakcyjnieniu regionu oraz wzmocnieniu siły ekonomicznej i gospodarczej gospodarstw rolniczych i obszarów wiejskich.

Wyludnienie wsi, jak i bezrobocie nie jest hamowane procesem scalenia, który nie uruchamia nowych miejsc pracy, lecz prowadzi jedynie do poprawy struktur gospodarstw rolnych.

Rolnicy i mieszkańcy obszarów wiejskich dostrzegają potrzebę kompleksowych prac m.in. budowy czy też odbudowy systemów wodno-melioracyjnych, wodno-kanalizacyjnych, utylizacji odpadów, bezpieczeństwa przeciw pożarowego czy też ulepszenia odbioru wytwarzanych produktów.

Korelacja między studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania oraz miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego, a planem urządzeniowo-rolnym gminy

Do tak kompleksowych działań potrzebne są bardzo duże nakłady finansowe, stąd rozwój obszarów wiejskich tylko przy pomocy scaleń gruntów nie będzie możliwy.

Niezbędna staje się nowelizacja *Ustawy o scalaniu i wymianie gruntów*

bądź opracowanie polskiego prawa o urządzeniach rolnych, nawet wówczas gdyby miało to zająć dłuższy okres czasu.

Jest to jak się zdaje docelowo rozwiązanie niezbędne.

ROZWÓJ OBSZARÓW WIEJSKICH

**KSZTAŁTOWANIE I PROWADZENIE
POLITYKI PRZESTRZENNEJ NA
TERENIE GMINY**

**KSZTAŁTOWANIE ROLNICZEJ
PRZESTRZENI PRODUKCYJNEJ**

**Studium uwarunkowań
i kierunków
zagospodarowania
przestrzennego**

**Miejscowe plany
zagospodarowania
przestrzennego**

**Określenie polityki
przestrzennej gminy,
kierunki zmian w
strukturze gminy oraz w
przeznaczeniu terenu**

**Ustalenie przeznaczeń
terenu, rozmieszczenie
inwestycji celu
publicznego, określenie
linii rozgraniczających
tereny o różnym
przeznaczeniu
lub różnych zasadach
gospodarowania**

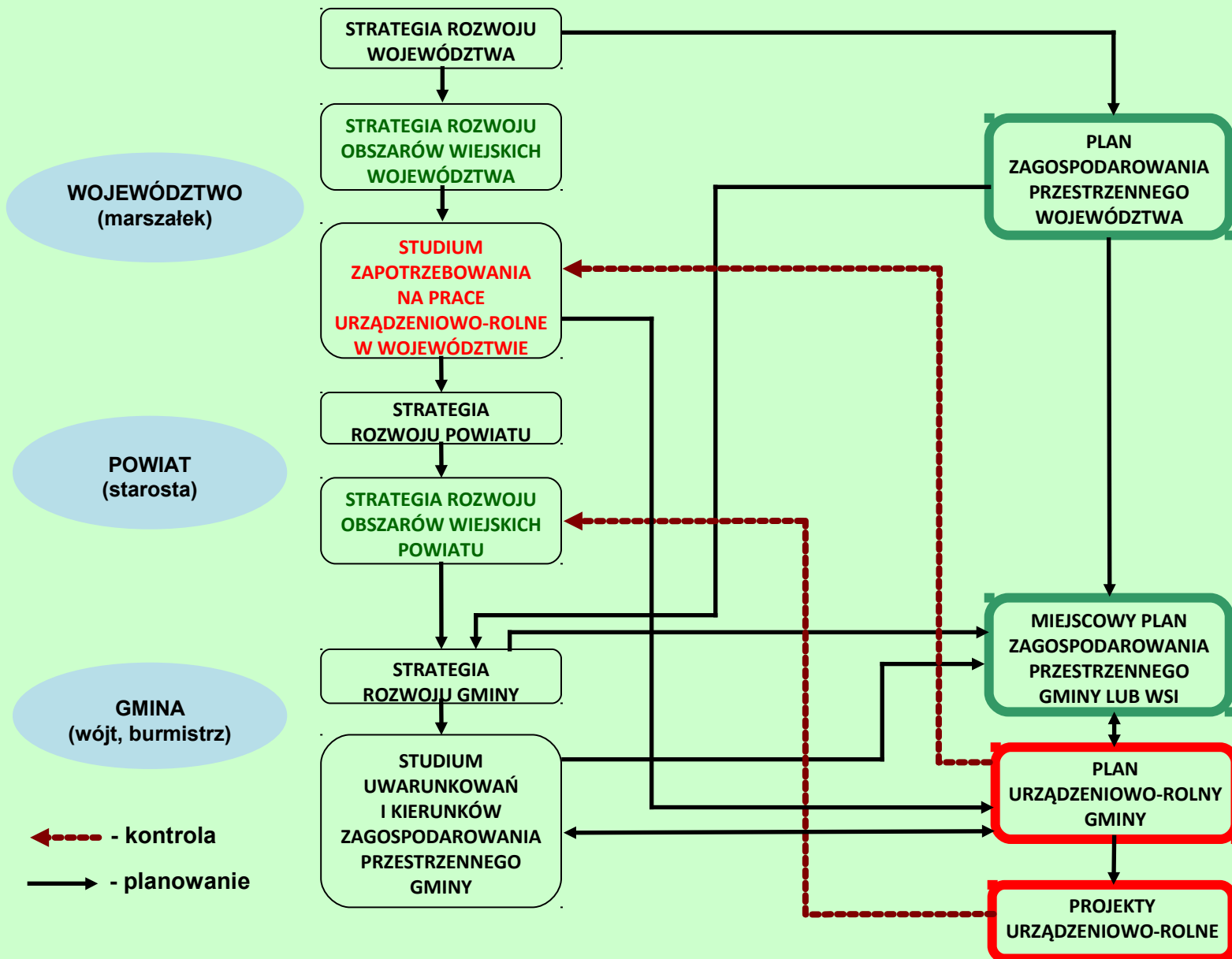
**Plany
urzędniowo-rolne gmin**

**Projekty
urzędniowo-rolne wsi**

**Założenia
do projektu scalenia gruntów**

System planowania na różnych szczeblach zarządzania

Opracowanie wykonane przez DBGiTR Wrocław

Korelacja między studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania oraz miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego, a planem urządzeniowo-rolnym gminy

Rozwój gospodarczy i społeczny obszarów wiejskich dąży do poprawy życia ludności zamieszkującej wsie i małe miasteczka.

Zmienia się obraz wsi. Wieś nie jest utożsamiana tylko z produkcją rolniczą. Wprowadzane są dodatkowe funkcje, takie jak: usługi, odpoczynek czy rekreacja.

Pogodzenie bezkonfliktowego współistnienia obok siebie tych funkcji, wymaga zaplanowania takich urządzeń, które ograniczają pojawienie się konfliktów przestrzennych.

Istniejące opracowania planistyczne gmin tj.: strategie rozwoju, studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego **nie ujmują** w sposób szczegółowy zagadnień przydatnych do podejmowania decyzji, które leżą w kompetencji urzędów na różnych szczeblach zarządzania.

Korelacja między studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania oraz miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego, a planem urządzeniowo-rolnym gminy

W ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, problematyka planowania przestrzennego na obszarach wiejskich jest potraktowana bardzo marginalnie.

Nie określa się w niej prac urządzeniowo-rolnych do wykonania na terenach rolnych i leśnych, a tylko kierunki, zasady i wskaźniki.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, stanowi **zadanie własne gminy** i jest **przez gminę finansowane**.

Cele i sposoby realizacji zawarte w powyższych opracowaniach planistycznych nie pozwalają na właściwe urządzenie obszarów wiejskich.

Korelacja między studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania oraz miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego, a planem urządzeniowo-rolnym gminy

Na dzień dzisiejszy **nie ma regulacji** określających sposób opracowania jednego dokumentu, obejmującego takie elementy jak:

- określenie celów i przedsięwzięć realizacyjnych,
- umieszczenie planowanych przedsięwzięć,
- wyznaczenie osób, instytucji odpowiedzialnych za realizację przedsięwzięć,
- określenie wysokości i źródeł nakładów finansowych niezbędnych do realizacji przedsięwzięć.

Podstawowym opracowaniem szczegółowo wskazującym rodzaj i zakres prac urządzeniowo-rolnych są **Plany urządzeniowo-rolne gmin** oraz **Projekty urządzeniowo-rolne wsi.**

Korelacja między studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania oraz miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego, a planem urządzeniowo-rolnym gminy

Plan urządzeniowo-rolny gminy jest opracowaniem planistycznym, poruszającym problematykę związaną z rolnictwem, a także ochronę środowiska naturalnego oraz z turystyką i rekreacją.

Plan zawiera analizę stanu istniejącego rolniczej przestrzeni produkcyjnej gminy oraz zawiera scenariusz działań i prac zmieniających niekorzystne warunki gospodarowania w rolnictwie w powiązaniu z innymi opracowaniami planistycznymi gminy. Ponadto wskazuje na potrzeby przeprowadzenia prac urządzeniowo-rolnych, których realizacja przyczyni się do zwiększenia efektywności produkcji rolnej, leśnej i usługowo-produkcyjnej.

Plany urządzeniowo-rolne (projekty) są zabiegami przyśpieszającymi procesy modernizacji obszarów wiejskich. Zabiegi glebowo-przyrodnicze, techniczno-organizacyjne i prawno-administracyjne ujawnione w planach mają na celu racjonalne kształtowanie rolniczej przestrzeni produkcyjnej.

Korelacja między studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania oraz miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego, a planem urządzeniowo-rolnym gminy

Projekty urządzeniowo-rolne wsi są opracowaniem planistycznym obejmującym obszar wsi z uwzględnieniem stanu istniejącego w rolnictwie oraz kierunki wielofunkcyjnego rozwoju danej wsi. Projekty wskazują na konieczne do wykonania zabiegi urządzeniowo-rolne, które mają na celu podniesienie efektywności gospodarowania na gruntach rolnych.

W chwili obecnej nie ma żadnych aktów prawnych kompleksowo normujących zarówno sporządzanie planów urządzeniowo-rolnych czy projektów urządzeniowo-rolnych, jak i systematyzujących zależności pomiędzy poszczególnymi rodzajami prac.
Stąd, gminy nie mają żadnego obowiązku prawnego do sporządzania takich opracowań.

Korelacja między studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania oraz miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego, a planem urządzeniowo-rolnym gminy

Plany urządzeniowo-rolne (projekty) oraz jego zapisy przyjmowane mogą być uchwałą rady gminy, jako zadania do realizacji i w ten sposób stają się prawem lokalnym.

Podstawą takiego działania, stanowi art. 7 ust. 1, 2, 3 ustawy o samorządzie gminnym, który precyzuje zadania własne gminy realizowane w celu zaspokojenia zbiorowych potrzeb wspólnoty, a art. 18 ust.2 daje podstawę **uchwalania programów gospodarczych**.

Opracowanie **Planu urządzeniowo-rolnego** leży w gestii Wojewódzkiego Biura Geodezji i Terenów na podstawie art. 7c, pkt 4 ustawy Prawa geodezyjnego i kartograficznego. Opracowania uzupełnianie są podkładem map gminy, na których przedstawiony został zarówno aktualny stan istniejący oraz planowane (konieczne) prace urządzeniowo-rolne.

Korelacja między studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania oraz miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego, a planem urządzeniowo-rolnym gminy

Plany urządzeniowo-rolne wspólnie z miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego powinny określać kierunki rozwoju gminy i wsi.

Metodologia planowania przestrzennego nie dostosowała się do zmiany systemowej, którą zapoczątkowała w Polsce transformacja polityczna z przełomu 1989-1990.

W związku z tym **planowanie wsi nie radzi sobie z występującymi w obszarach wiejskich problemami przestrzennymi**. Współczesne planowanie wsi powinno być inne, obejmujące szeroki zakres uwarunkowań i aktualnych potrzeb, o których wiedza jest rozproszona zarówno po wielu dyscyplinach naukowych jak praktykach planowania sektorowego [Kamiński 2008].

Korelacja między studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania oraz miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego, a planem urządzeniowo-rolnym gminy

Raport - O ekonomicznych stratach i społecznych kosztach niekontrolowanej urbanizacji w Polsce

„2. Skutki wadliwego planowania przestrzennego

... W przypadku braku planów miejscowych na obszarach znajdujących się pod presją urbanizacyjną, podstawą pozwoleń na budowę są decyzje administracyjne. Decyzje o ustaleniu warunków zabudowy i zagospodarowania terenu stanowią w ostatnich latach podstawę większości inwestycji, w tym nawet części inwestycji publicznych. Efektem jest zabudowa terenów nieobjętych planami, chaos urbanizacyjny i rozpraszanie zabudowy oraz karykaturalna, wobec braku scaleń gruntów ‘narolna’ zabudowa pól uprawnych.”

Dziękuję za uwagę

Zapraszam na stronę WBGiTR w Gdańsku www.wbgitr.gdansk.pl
gdzie zamieszczona zostanie niniejsza prezentacja